

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vliv globalizace na mezinárodní arbitráž

Tématem příspěvku je „vliv globalizace na mezinárodní arbitráž.“ Mezinárodní arbitráž je často využívána k řešení sporů nadnárodními společnostmi anebo subjekty, které působí na mezinárodním trhu, kde se globalizace a její dopady projevují velmi intenzivně. V příspěvku jsou představeny nejvýznamnější konkrétní dopady globalizace do oblasti mezinárodní arbitráže.

Významným důsledkem globalizace v oblasti mezinárodní arbitráže je především nárůst využití mezinárodní arbitráže k řešení sporů plynoucích z mezinárodního obchodu a mezinárodních ekonomických vztahů. S uvedeným se pak ostatně rozvíjí i právo mezinárodního obchodu jako celek a rovněž právo upravující mezinárodní arbitráž v jednotlivých národních právních rádech, ale i v mezinárodních úmluvách, jejichž prostřednictvím je mezinárodní arbitráž řešena mezi signatářskými státy.^[1] Důvodem, proč roste počet sporů řešených prostřednictvím mezinárodní arbitráže je především skutečnost, že narůstá počet kontraktů, které jsou v důsledku globalizace realizovány na mezinárodní úrovni. Arbitráž se totiž vyznačuje určitou mírou „odnárodnění,“ čímž je zajištěna větší míra nezávislosti této formy řešení sporů.^[2] Globalizace může rovněž zvyšovat povědomí o mezinárodní arbitráži, a to právě proto, že roste počet sporů, které jsou touto cestou řešeny, čímž se některé významnější spory dostávají i do médií a rovněž laická populace se tak o této možnosti řešení sporu dozvídá.

S uvedeným souvisí i rozvoj povědomí a využití arbitráže v některých specifických sektorech mezinárodního obchodu a průmyslu. Typicky totiž arbitráž k řešení sporů na mezinárodní úrovni využívají zejména velké podniky, byť ani její využití drobnými podnikateli není vyloučeno.^[3] Z praxe je však známo, že malí podnikatelé, kteří se snaží věnovat svému oboru, častokrát nemají takové povědomí o možnostech, jak řešit spory ani o problémech spojených s řešením sporů na mezinárodní úrovni. Z tohoto důvodu je mnohdy v počátcích podnikatelské činnosti ani nenapadne, že by bylo vhodné se nad těmito otázkami zamýšlet a ujasnit si, zda řešit spory raději prostřednictvím soudní cesty v některém státě anebo volit nějakou alternativu, kterou může prezentovat právě arbitráž. V situaci, kdy pak ke sporu dojde, tak mnohdy nemají sjednanou rozhodčí smlouvu (popř. doložku) a zkušenost je taková, že pokud již spor vznikl, je pro strany poměrně obtížné se dohodnout, jak bude řešen (být mnohé právní řády připouští, aby byla rozhodčí smlouva uzavřena až po vzniku sporu), čímž nezbývá než věc řešit u věcně a místně příslušného soudu (i když je to mnohdy komplikovanější než řešení prostřednictvím rozhodčího řízení, které umožňuje větší flexibilitu a neformálnost). Na druhou stranu se však v současnosti lze setkat i s malými podniky či podnikateli z řad jednotlivců, kteří arbitráž jako formu řešení sporů využívají, a to právě z důvodu, že se o ní dozvídají z dostupných zdrojů anebo z důvodu, že již zjistili, jaké má praktické výhody oproti soudnímu řešení sporů.

Právě v souvislosti s obchodem a navazováním kontaktů napříč státy, kontinenty a napříč různými mentalitami také roste zájem stran na řešení, které je nezávislé na právním rádu či justičním systému jedné ze stran, srozumitelnost řízení ve sporu pro obě strany (v rámci mezinárodní arbitráže si např. lze ujednat jazyk, ve kterém bude řízení vedeno, což u národních soudů není možné), je možné si volit právní řád, podle kterého má být spor rozhodován, ale také přistoupit na rozhodování dle zásad ekvity, tedy určité spravedlnosti nezávislé na právní úpravě. Mnohdy je v praxi vhodnější zvolit jazyk, který není mateřským jazykem ani jedné ze stran, čímž ani jedna ze stran nemá v rozhodčím řízení výhodu. Stejně tak je vhodné zvolit právní řád třetího státu, popř. třeba zásady

ekvity, podle kterých má být spor rozhodován, neboť nedochází ke zvýhodnění ani jedné ze stran tím, že zná vlastní právní řád lépe než druhá strana sporu.

S ohledem na skutečnost, že mezinárodní arbitráž je využívána různými (zejména velkými) podniky a podnikateli, je také jejím prostřednictvím řešena řada otázek z poměrně specifických odvětví podnikání. Typicky se hovoří např. o big data (popř. obecně IT sektoru), v praxi se lze setkat například s arbitrážemi v oblasti energetiky či developerské výstavby. To klade velký důraz na rozhodce, který by měl do určité míry být schopen na problematiku nahlédnout i z hlediska odvětví, ve kterém ke sporu došlo (aby dobře porozuměl podstatě sporu, byl seznámen se zvyklostmi v daném odvětví apod.).^[4] Je tudíž jednak důležité, aby si strany zvolily takového rozhodce, který rozumí alespoň do určité míry i jiným než jen právním aspektům jejich sporu. Z pohledu rozhodce je pak klíčové, aby se vzdělával, seznamoval s aktuálními otázkami odvětví, ze kterých řeší spory, přičemž velký důraz je v dnešní době kladen i na specializaci a odborný přesah rozhodce, protože jen málokterý rozhodce je skutečně schopen kvalitně řešit spory ze všech možných oblastí, ve kterých je spor možné řešit prostřednictvím arbitráže.

Zejména v oblasti různých technologií je totiž vývoj takový, že je často obtížné se v problematice zorientovat, pokud o ní rozhodce nemá dostatečné povědomí. Nastudování otázek, které jsou leckdy velmi odborné a náročné pro účely jednoho sporu může být také pro rozhodce časově náročné a neekonomické, tudíž je vždy vhodnější věnovat se pouze sporům z určitých odvětví, která nejsou rozhodci zcela cizí. Rozhodci se tak mnohdy s rozvojem těchto oblastí více specializují a strany sporu pro změnu preferují rozhodčí řízení právě z důvodu této specializace.

Vzhledem k tomu, že v rámci mezinárodní arbitráže bývají uplatňována rovněž procesní pravidla, která jsou akceptována na mezinárodní úrovni buď prostřednictvím mezinárodních úmluv anebo prostřednictvím vzorových pravidel (např. vzorových pravidel UNCITRALu pro rozhodčí řízení), dochází v rámci mezinárodní arbitráže k ujednacení a internacionalizaci předpisů, což má dopad i na rozvoj procesních pravidel.^[5]

Je tedy podporován vývoj procesních pravidel, který směřuje ke sjednocení těchto pravidel, což pak dále usnadňuje i samotný mezinárodní obchod a vstup na zahraniční trhy, zvyšuje míru předvídatelnosti výsledku řešení sporu prostřednictvím mezinárodní arbitráže i právní jistotu obchodních partnerů.

S uvedeným pak rovněž souvisí i větší zájem jednotlivých států stát se signatáři mezinárodních úmluv, které upravují mezinárodní arbitráž a její pravidla a principy (zejména se jedná o multilaterální úmluvy, mezi něž patří například Newyorská o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která zajišťuje uznání a vykonatelnost rozhodčích nálezů v signatářských státech, čímž je zajištěna určitá míra efektivity při využívání rozhodčího řízení k řešení sporů na mezinárodní úrovni. Stejně tak státy přistupují k vytváření nových úmluv, které upravují pravidla mezinárodní arbitráže a vzájemného postupu.^[6] Uvedené pak vede i ke sjednocování postupů v rámci mezinárodní arbitráže.

Stojí také za zmínku, že globalizace do určité míry podněcuje sblížování právních předpisů jednotlivých zemí, které upravují mezinárodní obchod a jeho pravidla.^[7] Z pohledu rozhodce je pak o poznání snazší řešit spory na mezinárodní úrovni, pokud je legislativa do určité míry podobná, popř. v mnoha ohledech i prakticky totožná a je založena na stejných principech, které jsou obecně aplikovatelné. I pro strany sporu je tento stav v mnoha ohledech výhodnější, protože lépe chápou legislativu druhé strany, nemusí ji tak detailně studovat, popř. se mohou spolehnout na určitou podobnost v předpisech.

Opomenout nelze ani fakt, že vliv globalizace také otevřel dveře k uplatňování obecných zásad mezinárodního obchodního práva rozhodci a rozhodčími soudy, které se vyznačují tím, že jsou

společně takřka všem národům. Uvedené pak usnadňuje nejen mezinárodní obchod, ale také samotné využití arbitráže k řešení sporné agendy, protože se arbitráž v různých zemích příliš neliší. S tím se pojí rovněž fakt, že globalizace přispěla k rozvoji kultury mezinárodní arbitráže.^[8] Právě kultura mezinárodní arbitráže a její etické aspekty jsou velmi důležité pro to, aby byla mezinárodní arbitráž rovnocennou alternativou k soudnictví, na kterou se strany sporu mohou dostatečně spolehnout a mohou v ní mít dostatečnou důvěru.

Opomenout ovšem nelze ani fakt, že mezinárodní arbitráž se v mnoha ohledech musí přizpůsobovat pravidlům mezinárodního obchodu, projevují se v ní tendence a trendy mezinárodního obchodu, což je odvětví, kde se již řadu let využívají nejrůznější způsoby sjednocování.^[9] V praxi se tak lze setkat například s formulářovými smlouvami, které jsou jednoduché, srozumitelné a dávají jen minimální prostor pro nedorozumění (což ovšem neznamená, že by z těchto smluv nemohl vzniknout spor mezi stranami, neboť spor mezi stranami častokrát vzniká např. z důvodu pozdních dodávek, pozdní platby či neuhrazení závazku, ale třeba i z nedorozumění v oblasti kvality dodávaného zboží či materiálu apod.).

Závěr

Globalizace má na mezinárodní arbitráž poměrně zásadní vliv. Dochází jednak ke změnám legislativy (jak na mezinárodní, tak i na vnitrostátní úrovni) týkající se arbitráže, a to zejména arbitráže s mezinárodním (zahraničním) prvkem. Legislativa upravující mezinárodní arbitráž v jednotlivých zemích se v mnoha ohledech sbližuje, sblížení je dáno i tím, že státy přistupují k mezinárodním úmluvám, které zakotvují určité minimální standardy, jež mají být v oblasti mezinárodní arbitráže dodržovány, což rovněž vede k určitému sjednocení procesních pravidel a postupů, ale i hmotněprávních otázek mezinárodní arbitráže.

Důvodem pro rozvoj legislativy však spíše než samotná globalizace, je nárůst využití arbitráže jako řešení sporů na mezinárodní úrovni, které právě globalizace (a s ní spojený rozvoj obchodních vztahů mezi obchodními partnery z různých zemí) přinesla. Právě rozvoj mezinárodního obchodu z různých jurisdikcí světa je totiž jedním z důvodů, proč je mezinárodní arbitráž vhodné využívat jako způsob řešení sporů, kdy je možné eliminovat mnohá nedorozumění či různé pohledy legislativy na stejnou otázku právě tím, že není rozhodováno dle právního řádu jednoho státu, ale strany si zvolí ten právní řád, který jim nejvíce vyhovuje. Řešením může být rovněž rozhodování sporů dle zásad spravedlnosti, pro které globalizace vytváří více prostoru. S ohledem na globalizaci se pak projevuje i větší povědomí laické veřejnosti o mezinárodní arbitráži. Opomenout nelze ani rozvoj etických aspektů a kultury mezinárodní arbitráže, který globalizace podněcuje.

JUDr. PhDr. Melinda Vrajková, LL.M

^[1] BONILLA, Kristhy Marian Herrera. Aspectos actuales del arbitraje comercial internacional. Cuadernos en la maestría de derecho, 2017, 6, s. 322.

[2] HANOTIAU, Bernard. International arbitration in a global economy: The challenges of the future. Journal of International Arbitration, 2011, 28.2. ISSN 1005-7137, s. 89.

[3] VALLEJO, Pablo Rey. El Arbitraje de Inversiones y los Retos de la Globalización. Revista de derecho privado, 2007. 38. 6. ISSN 0123-4366, s. 6.

[4] STIPANOWICH, Thomas, Reflections on the State and Future of Commercial Arbitration: Challenges, Opportunities, Proposals. Columbia American Review of International Arbitration, 2014. 25.29, ISSN 1050-4109, s. 390-391.

[5] LAZIĆ, Vesna a Steven STUIJ. International Dispute Resolution: Selected Issues in International Litigation and Arbitration. Berlin: Springer, 2018. ISBN 9789462652521, s. 43 a násl.

[6] HOLÁ, Lenka a Miluše HRNČIŘÍKOVÁ. Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-246-2, s. 119.

[7] SINGH, Anil Kumar. Arbitration law and practices in india: recent developments and impact of globalization. 2012. PhD Thesis. Aligarh Muslim University, s. 7.

[8] HANOTIAU, Bernard. International arbitration in a global economy: The challenges of the future. Journal of International Arbitration, 2011, 28.2. ISSN 1005-7137, s. 89.

[9] BONILLA, Kristhy Marian Herrera. Aspectos actuales del arbitraje comercial internacional. Cuadernos en la maestría de derecho, 2017, 6, s. 322.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)